08. Zámecký park

Na vysokém návrší nad řekou Ostravicí, někdejší zemskou hranicí, nechala těšínská knížata ve 14. století vystavět hrad. Sloužil k ochraně zemské hranice, vznikajícího městečka Frýdek (Friedeck) a obchodní cesty z Moravy do Těšína (vedla trasou Příbor – Staříč – Sviadnov – Frýdek – Těšín, jižnější a kratší trasa přes Chlebovice a Místek, tzv. císařská silnice, vznikla daleko později, až za Josefa II. v roce 1775). Hrad prošel řadou přestaveb, v 16. století byla vystavěna východní, západní a jižní renesanční křídla a z hradu se stával pohodlný panský zámek.

Už od časů renesance jsou zprávy o tom, že zámek obklopovala zeleň a zahrady. Historické prameny popisují, že už v roce 1664 byla u zámku ovocná zahrada a zahrada zvaná „Ráj". V 19. století byla zahrada u zámku přeměněna na anglický park. Poslední větší úpravy zámku pocházejí z přelomu 19. a 20. století a z té doby pocházejí i poslední známé úpravy parku. Po roce 1918 přešlo vlastnictví zámku, parku i zahrad do rukou státu.

1. Pohled z třicátých let dvacátého století na zámek a zámecký park.
(zdroj: Národní památkový ústav, pobočka Ostrava)

Nejcennější plocha náročněji zahradnicky upravená byla na rovné ploše u zámku, menší část ve svahu byla řešena zcela volně přírodně. V celém parku byly cesty, nad řekou vyhlídka. Byly zde vysazeny některé významné dřeviny, v horní rovinaté části například beztrnný dřezovec trojtrnný (Gleditsia triacanthos „Inermis"), kaštanovník setý (Castanea sativa), převislý jilm horský (Ulmus glabra „Pendula") – dnes je z něj pouze suché torzo, červenolistý buk (Fagus sylvatica „Atropunicea"), borovice vejmutovky (Pinus strobus). Dnes nejmohutnější dřevinou je jasan ztepilý (Fraxinus excelsior), starý asi 200 let, o obvodu kmene okolo 6 metrů, musí pocházet ještě z doby renesančních úprav zámku. Ve svahu je nejvýznamnější dřevinou ořešák černý (Juglans nigra), nejmohutnější na Frýdeckomístecku. Jsou tu i pěkné veliké exempláře buku lesního (Fagus sylvatica), zajímavě komponované do trojic. V nedávné minulosti tvořily kostru parku, zejména svahu nad řekou, mohutné jilmy

– jilm horský (Ulmus glabra) a jilm drsný (Ulmus carpinifolia). V parku dnes již nezbyl žádný, všechny odumřely na tracheomykózní ochoření – grafiózu jilmů. Sochařskou výzdobu parku tvoří barokní plastiky sv. Josefa Pěstouna a sv. Floriána.

V druhé polovině dvacátého století nebyla údržba parku prioritou. Běžným způsobem byla udržována horní, rovinatá část parku přiléhající k prvnímu zámeckému nádvoří. Druhá část – svahy nad řekou – nebyla udržována vůbec. Nálety stromů a keřů vytvořily hustou džungli, která skrývala všechny možné odpady, včetně těch stavebních, které sem padaly při stavebních úpravách zámeckých budov. Zanikla i cestní síť, i když v terénu bylo jejich dřívější vedení stále patrné. Nepřístupné, zanedbané území podléhající invazím náletových dřevin a černých skládek tvořilo i provozní bariéru, která znemožňovala ideální přímé pěší spojení dvou historických center Frýdku a Místku.

Statutární město Frýdek-Místek mělo zájem tuto situaci řešit. Proto po dohodě s vlastníkem – Moravskoslezským krajem – část parku přešla počátkem roku 2006 do vlastnictví statutárního města Frýdku-Místku. Následně se zadalo zpracování projektové dokumentace na revitalizaci parku.

Projekt revitalizace parku vypracovala společnost Zahradní a krajinářská tvorba, spol s r.o., z Brna v roce 2007. V rámci projektu byl zpracován podrobný průzkum dřevinného patra, na základě kterého byly navrženy k vykácení nevhodné dřeviny. Podle sporých historických dokumentů a po terénním průzkumu byla definována cestní síť původní zahrady, která se až na menší detaily obnovila v plném rozsahu. V místech, kde dynamický terén znemožňoval budovat terénní zářez chodníku, byly navrženy pomocné opěrné gabionové zídky. Jako důležitá podmínka propojení zámeckého parku k parku Jižní svahy bylo vybudování bezbariérových cest. U zámku byla navržena obnova zámecké vyhlídky a nedaleko ní na původním místě odpočívadla byl umístěn altán s textilním celosezónním zastřešením. Součástí projektu bylo i nové veřejné osvětlení, lavičky, koše na odpadky a u chodníků zábradlí.

Revitalizace parku spolu s vybudováním nového parku Jižní svahy byla zadána společnosti Alpine Bau CZ s.r.o., z Valašského Meziříčí. Práce probíhaly od srpna 2010 do července 2011. Hned po dokončení se park stal oblíbeným místem k odpočinku obyvatel města a k vycházkám návštěvníků města. Do plné krásy se však park dostane až po několika letech, kdy se plně zapojí plochy pokryvných dřevin (břečťanu a loubince) a vysazené stromy trochu odrostou.

<u>Zajímavé dřeviny v Zámeckém parku:</u>

Castanea sativa - kaštanovník setý (= jedlý)

Mediterránní druh, který je starou, kulturní dřevinou, velmi často vysazovanou pro jedlá a chutná semena. V podmínkách střední Evropy je dostatečně otužilá. Má krásné, velké, lesklé listy. Smetanově zbarvené samčí květy tvoří nápadná květenství. Samičí květy jsou nenápadné, zelené a tvoří drobné svazečky na letošních větévkách. Z květů se vyvinou ostnité plody, které ve zralosti pukají a uvolňují hnědá velká semena. Vedle asi 100 let starého stromu jsou v parku vysazeny ještě dva mladé, ale již plodné stromky.

Fagus sylvatica „Atropunicea“ - buk lesní červenolistý

Naše mohutná domácí dřevina dorůstající až 40 m výšky. V parku je vysazen červenolistý jedinec odrůdy „Atropunicea“. Je dominantou horní části parku. Pochází z výsadeb na konci 19. století. V nedávné minulosti ho poškodila vichřice, a tak je nyní zajištěn bezpečnostím vázáním v koruně. Jedinec je bohatě plodný.

Gleditsia triacanthos „Inermis“ - beztrnný dřezovec trojtrnný
Vysoký strom původem ze Severní Ameriky, dosahuje výšky až 35 m, s řídkou a vzdušnou korunou. Listy má 1-2 sudozpeřené, světle zelené. Z nenápadných, žlutozelených, drobných květů se vytvářejí až přes 30 cm dlouhé lusky, které jsou ve zralosti hnědé, lesklé a vytrvávají na stromě dlouho do zimy. Význačné jsou až 10 cm dlouhé rozvětvené trny, kterými se strom brání okusu zvěří. Jedinec v parku je ovšem beztrnnou zahradní odrůdou „Inermis“.

Hedera helix – břečťan popínavý
Břečťan popínavý je naše domácí dřevina, která se roztroušeně vyskytuje v listnatých lesích. Má dvě velmi odlišné růstové formy. V mládí má dlanité listy a dlouhé plazivé nebo popínavé stonky. V této formě nikdy nekvete. Pokud břečťan poroste kmen stromu (nebo stěnu budovy) do takové výšky, že má dostatek světla, změní růst. Vytváří pevné, krátké větve, listy jsou kopinaté a bohatě kvete koncem léta a na podzim.

Juglans nigra - ořešák černý
Strom původem ze Severní Ameriky u nás dorůstá 30 až 40 m výšky, je podobný ořešáku královskému. Má rozložitou korunu a listy jsou veliké, zpeřené. Plody rostou po 1-4 na konci větviček, je to tvrdá peckovice. Ořech je kulovitě oválný s velmi pevnou a černě zbarvenou, hrubě žebrovitou skořápkou.

Liriodendron tulipifera - liliovník tulipánokvětý
Méně častá dřevina původem ze Severní Ameriky. Mohutný strom až 40 m vysoký. Listy mají neobvyklý lyrovitý tvar. Květy jsou zvonovitého tvaru asi 6 cm v průměru, s okvětními plátky žlutozelenými a oranžově pruhovanými. Listy se na podzim barví žlutě a žlutohnědě.

Magnolia soulangeana - šácholan Soulangeův
Velmi oblíbená zahradní dřevina pěstovaná v mnoha odrůdách, s barvou květů od bílé až po tmavě fialovou. Je to zahradní kříženec, který kvete brzo na jaře ještě před olistěním. Při květu velice nápadný keř, dorůstající výšky až 8 m.

Parthenocissus quinquefolia – loubinec pětilistý
Popínavá dřevina, příbuzná révě vinné, původem ze Severní Ameriky, která však u nás zdomácněla a často porůstá stromy a křoviny v okolí řek a v lužních lesích. Na podzim se jeho listy krvavě červeně zbarvují. S oblibou se vysazuje ke zdem domů a k opěrám, jako živý plot. V Zámeckém parku je však použit jako půdopokryvná dřevina, která brání erozi. Toto použití je méně obvyklé.

Pinus strobus - borovice vejmutovka
Borovice původem ze Severní Ameriky s pěti jehlicemi ve svazečku. Má měkké, 6-12 cm dlouhé jehlice, které nepíchají. Až 15 cm dlouhé šišky visí na koncích větviček. Má křehké dřevo, takže velké i zdravé větve se ve větru ulamují, a v poslední době trpí vážným parazitickým onemocněním – rzí vejmutovkovou. V původních výsadbách z přelomu 19. a 20. století tvořila dominantu parku.

Ulmus glabra „Pendula“ - jilm horský převislý
Převislá forma naší domácí dřeviny. V minulosti velice oblíbená pro výsadby do parků i větších zahrad. V posledních letech je stejně tak, jako naše ostatní jilmy, napadán tracheomykózním ochořením – grafiózou jilmů, která má za následek jejich masové odumírání. Zámecký park tak přišel o všechny původní mohutné jilmy, které tvořily kostru parku. Torzo suchého převislého jilmu bylo zatím v parku ponecháno jako památka.

<u>Identifikační údaje:</u>

Katastrální území:	Frýdek
Pozemky parc. č.:	1. část: 3338/1
	2. část: 3338/2, 3341, 3342
Celková současná výměra:	1,48 ha
GPS středu parku:	49º41'10", 18º20'44"

Ulice: Zámecká, Hasičská
1. část - vlastník: Moravskoslezský kraj, správce: Muzeum Beskyd Frýdek-Místek
2. část - vlastník a správce: statutární město Frýdek-Místek

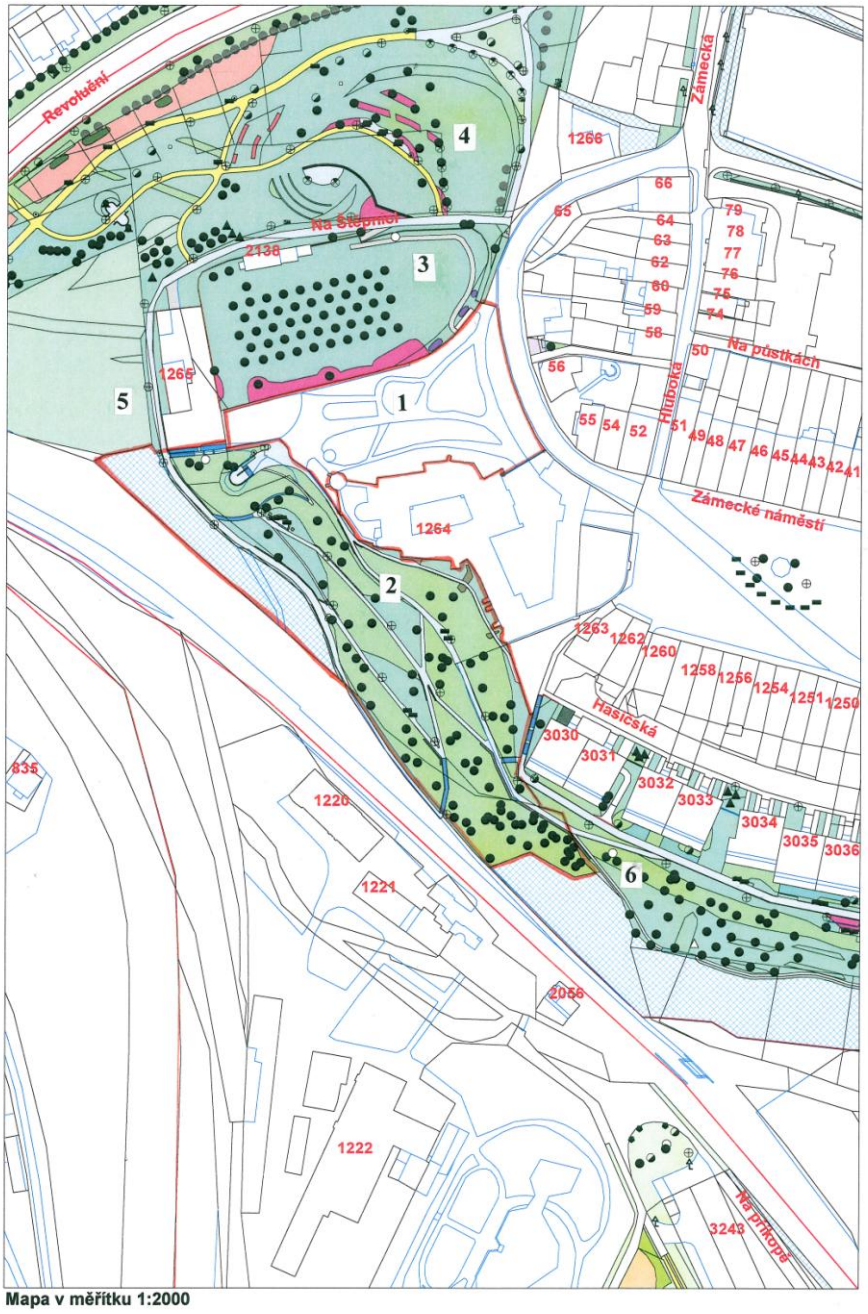

2. Situace Zámeckého parku (ohraničen červenou čárou) v roce 2012. Plochy označeny čísly: 1. – část Zámeckého parku ve správě Muzea Beskyd Frýdek-Místek, 2. – část Zámeckého parku ve správě statutárního města Frýdku-Místku, 3. – Štěpnice, 4. – Park Pod zámkem, 5. – Zahrady u zámku, 6. – park Jižní svahy.
V části 1., ve správě Muzea Beskyd, je v podkladu katastrální mapy vyznačeno vedení cest z přelomu 19. a 20. století, které již neexistuje.

3. Vstup do horní části parku ze zámeckého 1. nádvoří.

4. Ořešák černý (Juglans nigra) u zámku, na Frýdeckomístecku nejmohutnější jedinec tohoto druhu. Při úpravách parku byl odborně ošetřen.

5. Červenolistý buk lesní (Fagus sylvatica „Atropunicea"), dominanta horní části parku.

6. Lyrovitý tvar listů liliovníku tulipánokvětého (Liriodendron tulipifera).

7. Kmen nejmohutnějšího jasanu ztepilého (Fraxinus excelsior) o obvodu 610 cm. Je to nejtlustší strom ve Frýdku-Místku a také pravděpodobně jeden z nejstarších stromů ve městě, jeho stáří je asi 200 let.

8. Větvička kaštanovníku setého (Castanea sativa) s květy.

9. Mohutný jedinec beztrnného dřezovce trojtrnného (Gleditsia triacanthos „Inermis“).

10. Plodem beztrnného dřezovce trojtrnného (Geleditsia triacanthos „Inermis“) jsou až 50 cm dlouhé lusky.

11. Kmeny nápadné skupiny třech buků lesních (Fagus sylvatica) v horní části Zámeckého parku.

12. Skupina tří buků ve svahu pod zámkem.

13. Nový textilní altán ve svahu pod zámkem.

14. Detail schodiště v gabionové zdi.

15. Pohled od vyhlídky ke glorietu a kapli sv. Barbory.

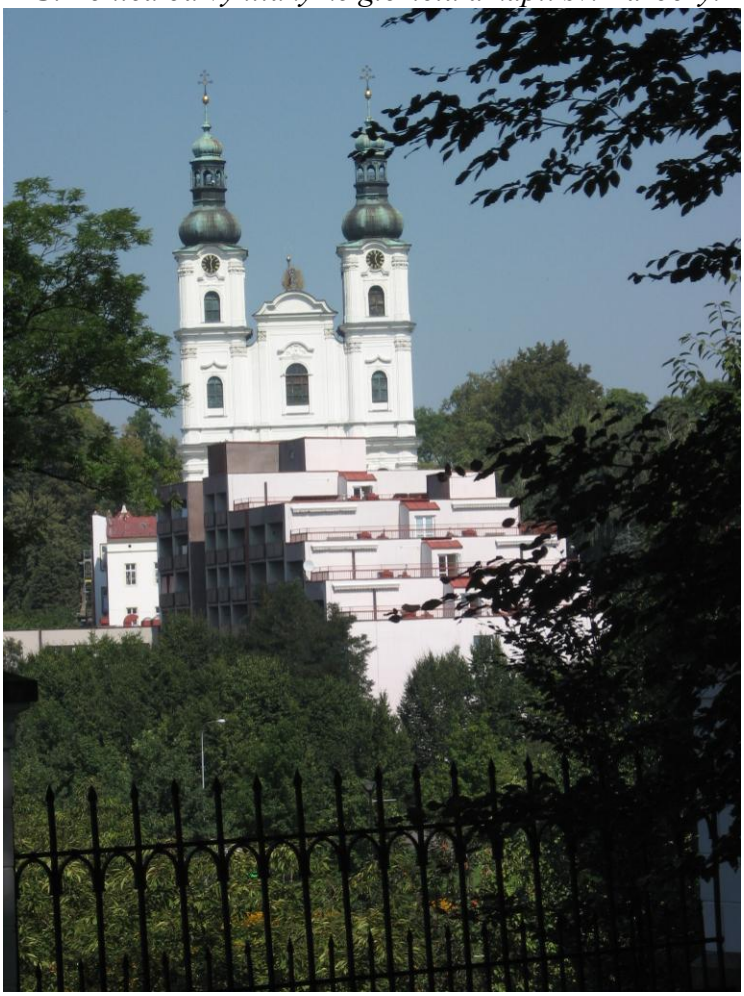

16. Pohled ze Zámeckého parku k Bazilice Navštívení Panny Marie.

17. Schodiště z parku směrem k jihozápadnímu rohu Zámeckého náměstí.

18. Cesty ve svahu pod zámkem.

19. Detail gabionové opěrné zídky u křížení cest.

20. Některé cestičky jsou pouze z kamenných šlapáků.

21. Nová zámecká vyhlídka.

22. Pohled ze zámecké vyhlídky na Palkovické hůrky.

23. Bezbariérové propojení do parku Jižní svahy si vyžádalo výstavbu náročné gabionové zdi v prudkém svahu.

24. Socha sv. Josefa Pěstouna.

25. Socha sv. Floriána.

26. Bludné balvany, instalované v Zámeckém parku, přinesl do okolí Frýdku-Místku v předposlední době ledové (před 250 000 lety) pevninský ledovec ze Skandinávie.

27. V podrostu stromů byly z větší části ponechány původní podrostové byliny, například árón východní (Arum orientale) s velkým nápadným toulcem a česnek medvědí (Allium ursinum) s drobnými bílými květy.

28. Árón východní (Arum orientale) má nápadné a ozdobné květy i plody - červené bobule.

29. Již v březnu vykvétá dymnivka plná (Corydalis solida).

30. V březnu vykvétá také křivatec žlutý (Gagea lutea).

31. Břečťan popínavý (Hedera helix) má v mládí listy dlanité a dlouhé plazivé (po zemi) nebo popínavé (po stromech a zdech) stonky, v této formě nikdy nekvete.

32. Pokud břečťan popínavý (Hedera helix) poroste kmen stromu (nebo stěny budovy) do takové výšky, že má dostatek světla, změní růst. Vytváří pevné krátké větve, listy jsou podlouhle kopinaté a bohatě v časném podzimu kvete. Plody, černé bobule, uzrávají na jaře a s oblibou je požírají drozdovití ptáci.

33. Loubinec pětilistý (Parthenocissus quinquefolia) jako půdopokryvná dřevina nahrazující na svazích trávník.